

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

28. Quo pacto Virtutes Morales acquirantur, & in qua re, & materia obiecta
versentur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

Cap. XXVIII.

Quo pacto virtutes morales acquirantur, & in qua re, & materia obiecta versentur.

PRIMO quaeritur, In qua materia, & re obiecta virtus moralis versetur? Sunt duae opinioniones. Prima docet, iustitiam circa actiones, operationes, non autem circa animi affectus versari: Fortitudinem vero, & temperantiam totam in affectibus occupari. Ita S. Thom. 1.2. quest. 60. artic. 3. & 4. & 2.2. quest. 58. artic. 9. Richard. 3. diff. 33. artic. 3. quest. 3. Durand. 3. diff. 33. quest. 5. Bonaven. 3. diff. 33. artic. 1. quest. 4. & Bassolis 3. diff. 33. quest. 3. artic. 1. **Probant**, quia iustitia, est distribuere bona omnia pro cuiusque meritis, aut debitis poenis delicta punire, aut in commercijs, & contractibus ius suum cuique reddere, quae tria actiones sunt: Nec vlllos iustitia affectus coercet, & comprimit. At vero fortitudo tota versatur in cohibendis affectibus appetitus irascentis, videlicet audacia, & timore, spe, & desperatione, & temperantia in moderandis appetitus concupiscentijs, desiderijs, voluptatibus, doloribus, atque molestijs: Ita vt vtriusque affectus, siue obiectum sit mediocritas in affectibus constituta. Secunda opinio tradit, omnem virtutem moralem, etiam iustitiam, circa animi affectus versari: Omnem item virtutem moralem etiam temperantiam, & fortitudinem, habere actiones sibi obiectas tanquam materias. Sic Burida. lib. 5. Ethic. quest. 1. & libr. 2. quest. 9. Martin. quest. 1. de fortitudine. Almain. in moralibus tract. 3. cap. 5. idque probant. **Primo**, quia Aristoteles in vniuersum ait omnem virtutem moralem circa voluptates, & dolores versari, hoc est, circa ea, quae delectationem, & tristitiam pariunt. **Deinde**, quia etiam iustitia suos habet affectus, quos debeat temperare, scilicet amorem, desiderium, & delectationem lucri, spem, metum, & tristitiam in quaerendo, & amittendo lucro. Nam si huiusmodi affectus dominantur, in distributionibus bonorum, aut alieni restitutionibus, aut in commercijs, & contractibus, fieri bene electio non poterit. **Hac igitur opinio secunda docet** generatim, omnem virtutem moralem circa actiones, & circa affectus animi versari. **Circa affectus quidem**, vt eos ad rationis mediocritatem reducat, circa operationes vero, quia omnis virtus est habitus eligendi bonum rationis: ergo omnis virtus facit rectam voluntatis electionem. **Item**, quia sicuti iustitia, est alienum restituere, distribuere praemia meritis, delicta punire, ius suum cuique tribuere; sic etiam fortitudinis est aggredi, pugnare, defendere, pati, sustinere sicut oportet: & temperantiae, est ieiunium seruare, comedere, bibere; prout ratio praescribit: quae sunt verae actiones. **Præterea**, quia Aristoteles in vniuersum docet, virtutis potius esse bene agere, quam bene pati, aut turpè non facere. **Hac opinio probabilis** quibusdam videtur, si sic intelligatur, fortitudinem, & temperantiam magis in affectibus, quam in actionibus occupari; contra vero iustitiam potius in actionibus ver-

sari, quam in affectibus comprimentis. **Non est profectò**, quod opinioniones communi omnium consensione receptas suo loco moueamus. Fortitudo, & temperantia habitus sunt, qui appetitus nimios, & immodicos affectus moderantur, & temperant, sunt etiam habitus, quibus voluntas post sedatos appetitus affectus, bonum eligit, & operatur: nec hoc Aristoteles, aut sanctus Thomas inficiantur. **Contra vero iustitia habitus est**, qui in actionibus, & operationibus ad alterum versatur, videlicet iustitia bona communia distribuit, merita remunerat, malefacta puniat, ac vindicat, cuique ius suum tribuit: quod si in hac appetitus affectus irrepserit, non per iustitiam, sed per alias virtutes corriguntur, crudelem clementia temperat, iratum mansuetudo mitigat, avarum, & tenacem ac restrictum liberalitas moderatur: prodigum, & profusum frugalitas: Si quis itidem castus non sit, non sit temperans, non sit fortis, liberalis, iustus quoque non erit, & leges, ac iura perfringeret, & quemadmodum actus est fortitudinis velle patriam tueri, etiam cum nihil cogitatur de affectibus: & actus temperantiae est velle ieiunium colere etiam, vbi nulla est cogitatio de affectibus: Sic iustitiae actus est in commercijs æquum, & iustum seruare: at pecuniae, & lucri amorem, & cupiditatem liberalitas temperat.

Secundo quaeritur, Qua ratione virtutes morum acquirantur in nobis? **Respondeo**, **Primo**, Aristotelem docuisse nequaquam per naturam existere. In hoc enim à facultatibus differunt, quae sunt natura nobis innatae, & infixae: Virtutes vero sunt habitus nostra diligentia comparati. **Deinde**, tradit Aristoteles, virtutes morales more, & assuetudine acquiri: hoc enim interest inter eas, & virtutes rationis, quod hæc doctrina, disciplina, aut multa experientia comparantur, cuiusmodi sunt artes, & scientiae: at virtutes moris assuetudine, & more acquiruntur: mos vero ab experientia differt, quod experientia est tum alienarum actionum, tum propriarum obseruatio: mos vero, & assuetudo non in alienis factis consistit, sed est propriarum actionum exercitatio. **Nec diuicis obstat**, quod virtutes, naturales homini dicantur: sunt enim naturales, quoniam rationi consentaneae: sicut vitia sunt contra naturam, quia contra rationem: est etiam virtus naturalis, quia sunt homini indita semina, & principia virtutum: sic intelligitur id, quod ait Bernar. de vita solit. ad fratres de monte Dei, nullum vitium naturale est, virtus vero omnis naturalis est; nam alibi lib. 2. de considera. ad Eugenium. cap. 11. ait, virtutes non natura, sed vltus facit.

Tertio quaeritur, An prudentia sit virtus moris, an vero potius rationis? **Respondeo**, esse virtutem partim rationis, partim moris: nam ab Aristotele inter habitus, & virtutes rationis numeratur. **Item**, quia prudentia non est virtus appetitus; & tamen Aristoteles virtutes moris in appetitu constituit. **Insuper**, quia prudentia acquiritur doctrina, disciplina, & experientia; quibus modis docet Aristoteles virtutes rationis comparari. **Postremo**, quia prudentia non versatur in temperandis appetitus affectibus, in quibus ait Aristoteles virtutes moris occupari: **Nihilomi-**

Arist. li. 2.
Ethic. c. 1.Arist. li. 2.
Ethic. c. 1.Arist. li. 2.
Ethic. c. 3.Arist. li. 5.
Ethic. c. 4.

nus ta.

Medi. 1. 2.
9. 01. art. 3.

nus tamen prudentia solet merito virtus moralis vocari, quippe quæ dirigit omnes virtutes morales, & versatur in materia etiam, quæ ad mores pertinet; præscribit enim quid sit agendum, & quid fugiendum.

Quartò quæritur, An sint virtutes morales infusæ ab acquisitis re, & specie distinctæ? Duæ sunt opiniones, vna est S. Thomæ docentis præter quatuor præcipuas virtutes morales acquisitas, esse alias quatuor morales infusas re, & specie diuersas, atque huiusmodi morales infusas semper esse comites charitatis, & proinde vna cum charitate quocunque peccato lethali amitti, & pariter cum charitate diuinitus infundi: nec eas actibus nostris acquiri, augeri, conferuari. Probat autem has virtutes esse, quoniam acquisitæ hominem perficiunt circa bonum rationis, & finem hominis naturalem; & ratione humana tanquam regula innotentur: at infusæ hominem exornant, perficiunt, & dirigunt ad bonum, & finem supernaturalem, & rationibus diuinis tanquam regulis fulciuntur. Verbi gratia, temperantia acquisita moderatur appetitum rationis, vt modus rationis seruetur, & vt viuatur, prout naturalis finis hominis postulat. At verò temperantia infusa, in appetitum voluptatibus mediocritatem quærit, seruat, ac tenet, vt caro spiritui subijciatur, vt menti corpus obediat, vt diuinis legibus pareat volūtas humana, vt cœlestis, & æternæ vitæ præmia consequatur. Secunda opinio tradit, huiusmodi virtutes morales sine infusas, non dari: ita opinantur Henricus, Scotus, Ocham, Durandus, Argentina, Gabriel. Hæc sententia à S. Thomæ opinione differt, quod S. Thomas docet esse virtutes morales ab acquisitis natura, & specie distinctas, indiuiduas comites charitatis: ac ceteri Theologi, fatentur dari virtutes morales infusas, sed eiusdem naturæ, & rationis, cuius sunt morales acquisitæ: nam pueri, & alij, qui nondum virtutes morales vsu, & exercitatione comparauerunt, cum sacro baptismo abluuntur, Dei munere accipiunt vna cum charitate virtutes morales, quas alij assidue, & consuetudine adepti sunt: quibus deinde non priuantur ob lethale peccatum, licet charitatem amittant: qui verò virtutibus moralibus præditi ad baptismum accedunt, Theologicas diuinitus infusas consequuntur, nō morales: & quod virtutes morales hominem ad Deum finem supernaturalem dirigant, & ad eum humana opera, & studia referant, habent non vi, & natura sua, sed charitatis imperio, & impulsu. Ratio eorum est, quia nec ex scripturis, nec ex patribus, nec ex Ecclesiæ definitione, nec ratione vlla efficaci virtutes morales infusas ab acquisitis natura, & specie diuersas cōstituere cogimur, quoniam sufficienter virtutes acquisitæ morales, quæ extrinseco fidei diuinæ, & charitatis impulsu, & motu ad finem vltimum supernaturalem diriguntur: ita vt fides, & charitas virtutibus morum acquisitis præstent, quo suas actiones, & officia ad finem supernaturalem, & alterius vitæ commoda dirigant, & referant. Porro licet opinio S. Thomæ tanquam admodum probabilis haberi debeat: posterior tamen sententia non est tanquam temeraria refellenda, vt nonnulli tradiderunt; si quidem multorum Theologorum, quos iam an-

te citauimus; grauissimo testimonio comprobatur. Nec horum auctorum opinio negat simpliciter virtutes morales interdum diuinitus dari, & infundi, & eatenus esse dona Dei, solum negat esse virtutes morales infusas specie, natura, & substantia ab acquisitis distinctas; ponit virtutes morales non ex genere suo infusas, sed ex accidenti.

Quintò quæritur, An omnis virtus moralis in mediocritate rationis consistat? Duæ sunt opiniones. Prima est S. Thomæ. 2. 2. q. 59. art. 10. Richard. dist. 33. art. 2. 3. quæst. 4. & videtur esse Aristot. lib. 3. Ethic. cap. 6. 7. & 8. omnem virtutem moralem esse constitutam in medio, quod est inter duo extrema, nempe inter nimium, & parum: sed hoc interesse inter iustitiam, & alias morales virtutes, quod iustitia consistit in medio, inter nimium scilicet, & parum rei, non rationis: Fortitudo verò & temperantia in medio inter nimium, & parum rationis, non rei. Porro medium rei est idem apud omnes; medium verò rationis non item, quia in quadam proportione, habita personarum ratione consistit. Verbi gratia inter decem & duo, sex sunt medium rei, quia ab extremis æque distant: vt planè constat. Iustitia igitur consistit in medio rei, quia tantum debes soluere, quantum accepisti, & non amplius, aut minus: Item toridem oportet, te reddere, quot debes, vt iustitiæ æquitatem serues. At verò temperantia non est in medio rei, sed rationis constituta: non enim quantum Titius ex cibo, & potu sumit, tantundem Caius capere debet; nec si Titius iuxta fortitudinis regulam fingere pericula, & aduersa, & mala debet; ideo Caius eadē mala iuxta prudentiæ præscriptum vitabit: quoniam quod est medium debitiæ rationis in vno, non est in alio. Secunda opinio ait, omnem virtutem moralem etiam iustitiam, in medio rationis consistere. Sic Burida. lib. 5. Ethic. quæst. 13. Maior. 3. dist. 36. quæst. 9. conclus. 3. Probat hoc, quia teste Aristotele generatim virtus est habitus eligendi quod in mediocritate consistit, quatenus prudentiæ ratio determinat. Deinde, quia iustitia, quæ in bonorum distributionibus versatur, semper in bonis communibus diuidendis rationem personarum habet, & cuique distribuit pro varietate dignitatis. Item, quia in beneficiis compensandis, & remunerandis meritis, iustitia quoque ponderat personarum rationem. Præterea, in resarciendis iniurijs, & damnis, & puniendis delinquentium erratis, iustitia semper attendit, quis læserit, & offenderit; quis item læsus fuerit, & offensus: & quo modo quis læserit, sciens, an ignorans, occultè, an manifestè, per vim, an secus, per insidias, & fraudes necne. Postremò, etiam in commercijs, & cōtractibus, vt puta in venditionibus, emptionibusque pretia variantur habita ratione personarum. Nam vni possum ego vendere rem meam minoris, quam alteri, quia amicus meus, vel vicinus, aut propinquus est: & ob copiam, vel paucitatem emporum, vel venditorum, solet pretium mercium crescere, vel minui. Præterea, eadem res pro varietate locorum, vel emporum, vel pecuniæ, vel indigentia humanæ, pluris minorisue aestimari, ac vendi solet. In hac igitur conuenientia prima opinio, vt cōmuni cōsensu Theologorū recepta tenenda est: iuxta quam arbitror

S. Th. 2. 2.
q. 69. art. 3.
O. 4. Bo.
nam. 3. d. 33.
art. 1. q. 1.
Richard. 3.
d. 33. art. 1.
quæst. 2.

Henricus
quæst. 6. q.
12. Scot. 3.
d. 56. q. 1.
art. 3. O.
cham 4. q.
3. Dur. 3. d.
33. q. 6. Ar.
ist. d. 33.
q. 1. art. 1.
Gabr. 4. d.
4. q. 1. d. 2.
art. 7. O.

dicendum, omnem virtutem moralem in mediocritate consistere, non quod sit ea mediocritas inter duos habitus vitiosos, hanc enim aliqua virtutes tantum habent, non omnes. Exempli causa, liberalitati duo extrema vitia opponuntur, Avaritia, quæ minus dat, quam oportet. Prodigium vitium, qui plus dat, quam decet: iustitiæ tamen vitium tantum vitium aduersatur iniustitiæ. Deinde, mediocritas virtutis moralis est modus intermedium, & parum, hoc est, inter conditiones, & circumstantias, quæ conveniunt fini, & rectæ rationi, scilicet ubi oportet, quantum, quando, & quomodo oportet. Præterea mediocritas virtutis moralis, semper est certus quidam modus, & ordo præscripto rationis in affectibus animi, vel actionibus constitutus: Nam ut supra dixi, omnis virtus moralis in affectibus, vel actionibus versatur. Cum ergo virtus moralis sit habitus eligendi, prout sapiens decernit, in mediocritate actionum, vel affectuum consistit. Perspicitur ex dictis, ut omnis virtus moralis, in medio rationis quadam ex parte subsistat, licet hoc sit iustitiæ proprium, ut etiam medium rei habeat, ut prima opinio tradidit ex Arist. 3. lib. Ethic. c. 6. Virtus consistit in medio rationis, videlicet, quam dirigit: in medio affectionis, quam suppressit: in medio vitiositatis, quam extinguit, & tollit: est enim virtus, norma, & regula rationis, habena affectionis, vitiorum fuga: est itidem virtus qua mediocritatem certam eligimus, ut prudentiæ regula, & norma definit: nihilominus tamē, iustitiæ medium est rei, non rationis: quale est medium fortitudinis, & temperantiæ: quoniam medium, in quo iustitia consistit, idem est apud omnes: at fortitudinis, & temperantiæ medium non est idem omnibus: nam quod vni ex cibo, vel potu est nimium vel parum, alteri tale non est: in quo vnus est audax, vel timidus, alter non est. Sed qui multo decem debet, vel ex empto, vel conducto, vel furto, totidem solvere iusta lege compellitur: quamvis rerum pretia multis de causis sæpè varientur: nec huic obstat, quod in distributionibus bonorum communium, & in pœnis delictorum & scelerum, personarum merita expendantur, quoniam ad rem ipsam faciunt, quam augent, vel minuunt, non ad animi affectum: sic etiam maior est iniuria, si principem offendas, quam si privatū hominē: grauius delinquis, & maiorem pœnam mereris, si scienter, quam si per errorem pecces.

Cap. XXIX.

Quomodo virtutes morales connectantur inuicem, augeantur, & amittantur.

Primo queritur, An virtutes morales sint sibi inuicem connexæ? Sensus quæstionis est, An ita sint inter se coniunctæ, ut qui vnā habeat, eo ipso omnibus alijs sit præditus; & qui vnā caret, nullam habeat. Dux sunt opiniones Theologorum. Prima est S. Tho. 1. 2. q. 65. a. 1. asserentis: virtutes morales esse inter se copulatas, vō quidem ut habitus sunt boni, & laudabiles, sed ut virtutis rationem habent. Primo, quia castus si fortis non sit, metu mortis contra temperantiā aget: Item si iustus non sit, spe pecuniæ, aut cupiditate lucri,

præmi, munere, victus succumbet. Deinde, quia teste Aristotele in lib. 6. Ethic. c. 10. cap. 8. c. 17. & lib. 2. Ethic. c. 6. omnis virtus moralis est cum prudentia colligata; sed prudentia est cum ceteris virtutibus coniuncta, ergo omnes virtutes inter se communi prudentiæ nexu, & vinculo copulantur. Accedit, quod hoc Philosophi docuerit, Stoici, Aristoteles, Cicero, Seneca, Plutarchus, sancti quoque Patres idem tradiderunt. ait enim Ambrosius lib. 5. in Lucam super illa verba: Beati pauperes spiritu, & lib. 2. offic. c. 9. connexæ igitur sibi sunt concarnatæque virtutes, ut quæ vnā habeat, plures habere videatur. Et Hieronymus in Isaiam ca. 5. 6. Virtutes, inquit, inuicem se sequuntur, & sibi hereditaria ut quæ vnā habuerit omnes habeat, & qui vnā caruerit, cunctis careat. Gregorius quoque scribit ho. 3. in Ezec. lib. 1. mor. c. 39. Virtutes primas (intelligit cardinales) esse connexas. Alio in loco testatur: Nulla virtus est, si alijs virtutibus mixta non sit. Item alibi nullas ait esse virtutes, si cum prudentia non coniungantur. Rursus alibi lib. 21. mora. ca. 3. bon. 22. in Ezec. 1. na, inquit, virtus sine alia, vel nulla est omnino, vel minima, vicissim sua coniunctione fulcitur. Idem aperte docet Augustinus lib. 6. de Trin. c. 4. quem refert Magister in 3. sententiarum dist. 36. Et Bernardus de consid. ad Eugen. c. 6. ait: Aduertere tibi est suavisimum quendam cœnium, complexumque virtutum, atque alteram ex altera pendere, & Gregorius lib. 22. mora. ca. 1. multis verbis ostendit virtutes quatuor principales, esse sibi inuicem colligatas, unde factum est, ut Henri. quodl. 5. q. 17. & Medina 1. 2. q. 65. artic. 1. dixerint: hanc esse sanctorum Patrum sententiam, & omnium Philosophorum. Secunda opinio tradit, non esse inter se connexas, quatenus habitus, aut virtutes sunt, proprias res obiectas, & materias habentes: licet confocientur, ut virtutes sunt perfectæ, & heroicæ. Virtus enim potest dupliciter sumi. Primo, ut est habitus facile, expedire, & hilariter eligendi bonum studio, & gratia honestatis in propria materia, & re sibi obiecta: & hoc modo virtutes morales non sunt inter se iunctæ, & catenatæ: nam vnus potest in vna virtute esse satis versatus, non item in alia. Experientia ostendit aliquos esse fortes, & strenuos belli duces, aut milites, & tamen esse intemperantes: Item aliquos sese diu exercuisse in officijs, & actionibus vnus, & non alterius virtutis: item quosdam esse aptiores, & promptiores ad opera, & functiones vnus virtutis, quam alterius: præterea aliquos instrumenta habere ad studia, & actiones vnus virtutis, non alterius. Sunt multi pauperes, casti, & temperantes, qui tamen instrumentis carent liberalitatis, & magnificentiæ. Sunt aliqui à pueritia educati, & instituti in officijs vnus virtutis, & non alterius. Secundo modo, virtus potest accipi, ut est habitus eligendi bonum in certa materia, & re obiecta; ob communem tamen honestatis rationem, & animo parato contra omnem appetitus affectum, etiam contra timorem cuiuscunque rei aduersæ, & contra metum mortis, contra omnes sensuum, & corporis voluptates, & dolores, omni lucro, pretio, munere, & commodo contempto. Et hoc modo virtus est perfectæ, & heroicæ, & virtutes morales sunt inter se copulatæ: non enim poterit quis hoc modo esse temperans, nisi fortis sit, & iustus nec fortis, nisi sit iustus, & tem-

perans.

Arist. lib. 6. Ethic. c. 10. Cap. 8. c. 17. & lib. 2. c. 6.

Lib. 1. moralium.